

SECESNÁ ARCHITEKTÚRA V ŽILINE

Na prelome 19. a 20. storočia (až do 1. sv. vojny a v ojedinelých prípadoch aj po nej), formuje architektonickú tvár Žiliny, secesia. Podobne ako v celej Európe, secesia, alebo aj Art Nouveau ako ju volajú vo Francúzsku, či Jugendstil v Nemecku, reprezentuje pozitívny vzťah k modernej dobe a k pokroku, používaním moderných materiálov (napr. železobetón) v spojení s prírodnou ornamentikou a narušením pravouhlých tvarov. V Žiline sa tento štýl uplatnil práve v dobe etablovania sa priemyselných podnikov a teda aj prudkého rozvoja mesta. V tomto štýle vznikli niektoré verejné budovy, súkromné vily, či priemyselné haly. Do dnešnej doby sa niektoré nezachovali (Zápalkáreň), niektoré svoju secesnú tvár stratili (hotel Slovan) a niektoré ostali iba na papieri. Ešte dnes pozostatky tejto architektúry môžeme vidieť na mnohých budovách v meste, či už v podobe okenných výplní, kovaní balkónov, či schodísk a ornamentálnych prvkov na fasádach. Napriek mnohým prestavbám a rušivým zásahom si svoj secesný ráz zachovali mnohé domy na Národnej ulici (napr. Hotel Polom) na ul. Hollého, či Radlinského, alebo aj na Dlabáčovej.

www.regionmalafatra.sk
www.tikzilina.eu

Dom umenia Fatra
ulica J. Vuruma 4

V rokoch 1919-21 dal postaviť moravský podnikateľ Ján Rufinus Stejskal, budovu Grand Bio Universa, známejšiu skôr ako Kino Fatra, podľa názvu druhého najdlhšie premietajúceho kina v Žiline (1922-1983) alebo Dom Umenia Fatra, podľa pomenovania, ktoré vzniklo po ustanovení Štátneho komorného orchestra a rekonštrukcii budovy na koncertnú sálu v 80-tych rokoch 20. st. Architektúra domu už nespáda do obdobia vrcholnej secesie, ale stále používa niektoré jej prvky, fasáda zaujme najmä reliéfnymi tančujúcimi postavami.

Žilinská reálna škola
ulica J. M. Hurbana 40

Budova Reálneho (kráľovského) gymnázia vznikla vo vrcholnom období secesie, keď na seba naberala špecifické „národné, či regionálne“ prvky. Je označovaná ako najsevernejší príklad maďarskej (uhorskej) secesie. Prejavuje sa najmä v ozdobných prvkoch na fasáde a na hlavicach stĺpov, ktoré sú ovplyvnené folklórnymi tradíciami. Jej monumentálnosť aj umiestnenie na rohu ulíc, z nej dodnes robí jednu z dominant modernej architektúry v Žiline. Za osobitnú pozornosť stoja reliéfy so školskou tematikou.

Rosenfeldov palác
ulica J. M. Hurbana 28

Najznámejší palác v Žiline, postavený v prepychovom štýle, kombinujúci rôzne prvky, ale za to mimoriadne zachovaný do dnešných dní, vrátane detailov, ako drevené obklady, kovania zábradlí, okenných rámov, dverí, či dokonca svietidiel v štýle Art Deco, ktoré sa zachovali v tanečnej sále na prvom poschodí. Budova slúžila rôznym účelom, najdlhšie ako Pioniersky dom. V roku 2015 sa začala rekonštrukcia a v septembri 2016 bol palác opäť otvorený nielen pre milovníkov histórie a architektúry, ale aj pre verejnosť.

Vykopalov dom

ulica Kálov 1

Dom žilinského fotografa, cestovateľa a dobrodincina J. Vykopal na rušnej ulici je známy najmä mozaikou na fasáde, pripomínajúcou štýl známeho secesného umelca A. Muchu. Údajne sa J. Vykopal stretol s Alfonzom Muchom v Paríži a to ho inšpirovalo k realizácii tejto mozaiky na fasáde svojho domu. Či je autorom sám Mucha potvrdené nie je. Dom ako celok pôsobí jemným a vyváženým dojmom a v rámci uličnej zástavby na tejto hektickej žilinskej tepne prináša určitý pokoj a harmóniu.

Dom Štefana Kucháreka

Dolný val 26

Tento extravagantný dom s výrazne členitou fasádou je ukážkovo secesný, od použitých ornametov až po línie, ktoré sú prevažne oblé. Pripomína mnohé budapeštianske paláce, aj keď v zmenšenej podobe. Náročná stavba pôsobí v celej zástavbe odľahčujúcim dojmom a je príjemným spštením okraja historického centra, ktoré práve na prelome 19. a 20. storočia výrazne mení svoju podobu, keď na starých stredovekých domoch postupne vzniká nová, moderná zástavba.

Parné kúpele Petrovský

Sládkovičova ulica 9

Budovu jediných verejných kúpeľov v meste, ktoré ponúkali svoje služby až do začiatku devedesiatych rokov minulého storočia, dal postaviť Ľudovít Petrovský v r. 1924. Okrem toho v budove vybudovali aj chemickú čistiareň oblečenia. Po reštitúcii dedičia dom predali a bola na ňom realizovaná dosť nečítlivá rekonštrukcia, ktorá zmenila nielen vnútorné dispozície budovy, ale aj celkový vzhľad uličného parteru, z ktorého sa vytratila ľahkosť a sviežosť pôvodnej architektúry

Budova dnešnej expozitúry Prima banky

Hoďžova ulica 9

Pôvodne obytný a nájomný dom bol postavený v zaujímavom priestore s veľmi jemnou ornamentalistikou a prepracovaným vstupným portálom. Zaujme svojou hmotou i celkovým rozložením, i keď i tu možno cítiť negatívne zásahy rekonštrukcie po r. 1989, vytratenie sa niektorých ozdobných detailov, zrušenie pôvodného, rohového vchodu do obchodných priestorov a i., napriek tomu sa celkový ráz domu zachoval.

Hotel Dubná skala

ulica J. M. Hurbana 8

Pôvodne Hotel Karas, bol vybudovaný na frekventovanej ceste na okraji historického centra, medzi rokmi 1906 až 1913. Z hľadiska architektúry, nie je zrovna najčistejším vyjadrením secesie, aj keď sa na fasáde zachovali typicky secesné ornamente, celkovo pôsobí skôr eklekticky, s použitím secesnej ornamentalistiky. Ale to nie je ničím výnimočným. Používanie a prelínanie rôznych štýlov poznáme aj z iných budov v meste. Pre žilniččanov sa táto budova asi najviac spája s legendárnou vinárňou Dubná skala, podľa ktorej hotel nesie svoje meno dodnes.

Braunov dom

Farské schody

Jediný dom, ktorý sa zachoval z pôvodnej zástavby okraja dnešného námestia Andreja Hlinku a Hurbanovej ulice. Veľká časť tejto štvrte zmizla kvôli výstavbe obchodného domu Prior (dnes Tesco) a ďalšia časť spolu so starou farou musela ustúpiť inému obchodnému centru. Braunov dom nie je typickým príkladom secesnej architektúry, ale uchováva si z nej určitú eleganciu a dôstojnosť, pričom architekt výborne zvládol rohovú kompozíciu domu. Táto dispozícia a zvládnutie stavby ho pravdepodobne uchránilo pred demoláciou v 70-tych rokoch a na prelome storočí.

Ripperov dom

Národná ulica 15

Dvojpodlažný secesný dom postavený známym staviteľom secesných stavieb Mikulášom Rauterom, odkúpil majiteľ prosperujúcej liehovarníckej firmy M. Ripper. Jeho firma tu pôsobila až do komunistickeho prevratu. Nedávno budova prešla rekonštrukciou, pri ktorej bol odstránený uličný balkón. Plastové okná a reklamné pútače deformujú vzhľad budovy a potláčajú pôvodné hodnoty architektúry. Celkovo dnes budova pôsobí zničeným dojmom.

Vila

na Radlinského ulici 7

Ukrytá v uličnej zástavbe na Frambore, sa táto vila vyhla zásadným prestavbám, či rekonštrukciám a dodnes si zachovala svoj pôvodný ráz. Z pohľadu architektúry je čistejším vyjadrením secesie ako prezdobený Rosenfeldov palác, práve svojou jednoduchosťou, hravosťou a ľahkosťou dodnes pripomína pôvodné ideály secesnej architektúry a určite stojí za to odbočiť z hlavných trás a zablúdiť do tejto štvrte, v ktorej nájdete aj iné secesné skvosty.

Remeselnický dom

ulica Kálov 655

Jedna z najvýraznejších verejných stavieb v meste, nielen pre svoju polohu priamo na rušnej križovatke, ale aj stvárnením a hmotou architektúry. Vežičky po stranách, výrazné, monumentálne okná a reliéfy sú jej poznávacími znakmi. Uprostred priečelia stojaca postava znázorňuje „železného ministra“ Gabriela Barossa, ktorý presadzoval rozvoj priemyslu v Uhorsku a ktorý sa zaslúžil tiež o začatie výstavby jedného z najdôležitejších priemyselných podnikov v Žiline, súkennej továrne, niekdajšej Sloveny.